

Podział cyfrowy wśród gospodarstw domowych w Polsce

Wstęp

Termin „podział cyfrowy” (ang. *digital divide*) stał się popularny w połowie lat 90. XX w. Początkowo służył do określania dysproporcji w technicznych możliwościach dostępu do Internetu. Obecnie jest rozumiany szerzej i obejmuje również możliwości tworzenia i wykorzystywania informacji oraz edukacji. Sam dostęp techniczny nie oznacza bowiem faktycznego dostępu, jeśli brakuje odpowiednich umiejętności i wiedzy.

Podział cyfrowy można analizować zarówno według kryteriów demograficzno-społecznych na terenie danego kraju, w ujęciu regionalnym – jako dysproporcje między regionami, jak i w ujęciu globalnym – między państwami wyżej i niżej rozwiniętymi¹.

W artykule poruszone zostały dwa problemy. Pierwszy dotyczy skali podziału cyfrowego w Polsce, tj. różnic w dostępie i korzystaniu z Internetu przez gospodarstwa domowe. Drugi problem dotyczy przyczyn, które powodują występowanie analizowanego zjawiska. Podstawą rozważań będzie analiza podziału cyfrowego w Polsce według wybranych cech demograficzno-społecznych, w tym w relacji do krajów UE. Dane pochodzą z dwóch opracowań: *Diagnoza społeczna 2007*² oraz *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce*³.

¹ Por. M. Sarama, *Podział cyfrowy – nierówności w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, red. M.G. Woźniak, Uniwersytet Rzeszowski, Katedra Teorii Ekonomii, z. 4: *Polityka społeczno-gospodarcza*, Rzeszów 2004, s. 187; E. Fong, B. Wellman, M. Kew, R. Wilkes, *Correlates of the Digital Divide: Individual, Household and Spatial Variation*, University of Toronto, http://www.chass.utoronto.ca/~wellman/netlab/PUBLICATIONS/_frames.html, 2001, s. 2; K. Pietrowicz, *Nowa stratyfikacja społeczna? „Digital divide” a Polska*, [w:] *Spółeczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość?*, red. L.H. Haber, Wyd. AGH, Kraków 2003, s. 255.

² *Diagnoza społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2007.

³ *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2004–2007*, GUS, Warszawa 2008.

Rozpiętość podziału cyfrowego i grupy zagrożone wykluczeniem cyfrowym

W miarę jak rośnie liczba osób podłączonych do sieci, rośnie również znaczenie samego Internetu, który z technicznej ciekawostki stał się bardzo istotnym elementem systemu społeczno-gospodarczego.

Stopień wykorzystania Internetu jest uwarunkowany istnieniem odpowiedniej infrastruktury technicznej przetwarzania i przesyłania informacji. Infrastruktura tworzy jednak tylko warunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego – najważniejsi są ludzie. To przez nich i dla nich są tworzone coraz sprawniejsze, lecz także coraz bardziej skomplikowane i wyspecjalizowane rozwiązania organizacyjne oraz sieci wzajemnych relacji społeczno-gospodarczych. Konsekwencją tych procesów jest rosnąca wielkowsymiarowość podziału cyfrowego. Podział ten nie sprowadza się bowiem tylko do *liczby* osób wykluczonych, a więc tych, które nie wykorzystują technologii teleinformatycznych, ale również do *stopnia* wykluczenia.

W Polsce w 2007 r. 54% gospodarstw domowych miało przynajmniej jeden komputer (tab. 1). Posiadanie komputerów jest zróżnicowane ze względu na obecność dzieci poniżej 16. roku życia w rodzinie oraz pod względem miejsca zamieszkania. W 2007 r. niespełna 3/4 gospodarstw domowych przynajmniej z jednym dzieckiem posiadało komputer, podczas gdy spośród gospodarstw bez dzieci tylko 45% było wyposażonych w takie urządzenia. W dużych miastach 60% gospodarstw miało komputer, wobec 55% gospodarstw w mniejszych miastach i 46% gospodarstw z obszarów wiejskich. Udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputery w Polsce był o 10% niższy niż średnia dla 27 krajów Unii Europejskiej (64% – rys. 1).

Z komputerów korzystali regularnie, tzn. co najmniej raz w tygodniu, przede wszystkim uczniowie i studenci (95%), osoby w wieku 16–24 lata (87%) oraz ludzie z wyższym wykształceniem (82%). Po przeciwnej stronie skali znajdowały się osoby w wieku 55–74 lata, w tym zwłaszcza przedstawiciele grupy wiekowej 65–74 lata, w której odsetek osób korzystających z komputerów co najmniej raz w tygodniu osiągnął zaledwie 4%. Niewielu regularnych użytkowników było również wśród emerytów, rencistów i innych biernych zawodowo (12%) oraz bezrobotnych (34%).

Dostęp do Internetu w 2007 r. miało 41% gospodarstw domowych, podczas gdy trzy lata wcześniej 26%. Wskaźnik dostępu do Internetu sięgał 3/4 średniej dla 27 krajów UE (rys. 1). Spośród gospodarstw domowych mających dostęp do Internetu 72% korzystało z zalet technik szybkiego przesyłu danych, tzw. Internetu szerokopasmowego (w 2004 r. była to niespełna 1/3 tych gospodarstw). Utrzymuje się jednak duża różnica w dostępie do Internetu szerokopasmowego między gospodarstwami domowymi w dużych miastach (40%) a gospodarstwa-

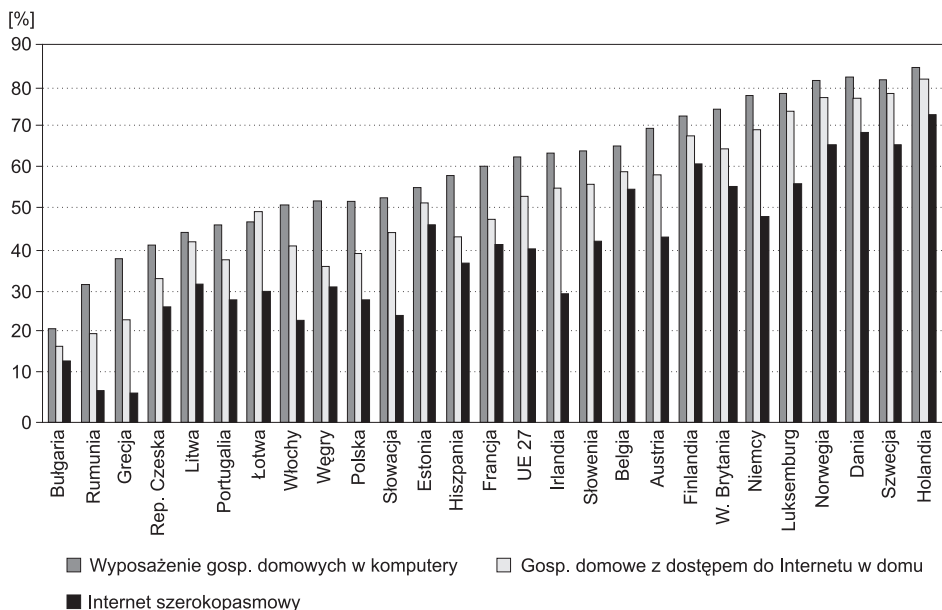
mi na terenach wiejskich (tylko 16%) (tab. 1). Podobnie jak w wypadku dostępu do Internetu ogółem, wskaźnik dostępu szerokopasmowego w 2007 r. był w Polsce niższy od średniej unijnej – o 12 % (rys. 1).

Tabela 1. Odsetek gospodarstw domowych posiadających komputery i szerokopasmowy dostęp do Internetu

	Wyposażenie gospodarstw domowych w komputery (%)				Wyposażenie gospodarstw domowych w szerokopasmowy dostęp do Internetu (%)			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Ogółem	36	40	45	54	8	16	22	30
Typ gospodarstwa domowego								
Gospodarstwa z dziećmi	52	56	65	73	11	18	28	38
Gospodarstwa bez dzieci	22	33	36	45	5	15	19	26
Miejsce zamieszkania								
Duże miasta (liczba mieszkańców powyżej 100 tys.)	44	49	53	60	14	26	31	40
Mniejsze miasta	39	40	46	55	9	15	23	32
Obszary wiejskie	25	30	36	46	1	5	10	16

Źródło: *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2004–2007*, GUS, Warszawa 2008, s. 53–66.

Z Internetu korzystało regularnie w 2007 r. 39% mieszkańców Polski (stanowi to 75% osób kiedykolwiek korzystających z tej sieci). Korzystanie z Internetu jest bardzo zróżnicowane w poszczególnych grupach wydzielonych według aktywności zawodowej, wykształcenia, wieku i miejsca zamieszkania. Najwięcej osób regularnie korzystających z zasobów i możliwości oferowanych przez tę sieć globalną odnotowano wśród uczniów i studentów (86%), wobec tylko 9% w grupie emerytów i innych biernych zawodowo. Regularnie korzystają z Internetu głównie osoby z wyższym wykształceniem – 77% (osoby z wykształceniem średnim – 33%, a wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym – 30%) oraz mieszkańcy dużych miast – 53% (41% osób z mniejszych miast, 26% mieszkańców obszarów wiejskich). Występuje także niewielkie zróżnicowanie ze względu na płeć – wśród pań jest mniej internetek (37%) niż internautów wśród panów (41%). Spore dysproporcje wykazują skrajne grupy według wieku – regularnie korzysta z Internetu 77% osób w wieku 16–24 lata, wobec tylko 3% osób w wieku 65–74 lata. W krajach Unii Europejskiej (UE–27) regularnie korzysta z Internetu już ponad połowa obywateli (51%).

Rys. 1. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputery oraz z dostępem do Internetu (w tym z dostępem szerokopasmowym) w 2007 r. w krajach europejskich

Źródło: Jak w tab. 1.

Aby sprawdzić rzeczywiste znaczenie poszczególnych czynników demograficzno-społecznych dla korzystania z komputerów i Internetu, autorzy *Diagnozy społecznej 2007* dokonali analizy regresji logistycznej korzystania z tych technologii. Wykazała ona, że:

– Największą szansę na korzystanie z komputerów mają uczniowie i studenci, niewiele gorsza jest sytuacja osób pracujących w sektorze publicznym oraz przedsiębiorców. Spośród osób pracujących zdecydowanie rzadziej korzystają z komputerów osoby pracujące w sektorze prywatnym. Jednak ich sytuacja jest i tak dużo lepsza w porównaniu z rolnikami, osobami biernymi zawodowo czy bezrobotnymi, a przede wszystkim w porównaniu z bezrobotnymi, rencistami i emerytami, ponieważ przynależność do tych grup jest czynnikiem silnie związanym z niekorzystaniem z Internetu.

– Jeszcze większe znaczenie niż status społeczno-zawodowy ma wykształcenie (bez osób uczących się). Osoby o wykształceniu podstawowym mają zdecydowanie mniejsze szanse korzystania z komputerów i nie zmienia się to od 2003 r., większe natomiast szanse mają ci z wykształceniem zawodowym lub gimnazjalnym. Cały jednak czas osoby z wykształceniem średnim korzystają znacznie częściej, a przewaga osób z wykształceniem wyższym jeszcze się zwiększa; podobnie jest z uwarunkowaniami korzystania z Internetu, tyle że w tym wypadku różnice pomiędzy osobami z wykształceniem podstawowym i zasadniczym, a tymi z wykształceniem średnim lub wyższym znacząco się zwiększają.

– W 2003 r. znaczenie dla korzystania z komputerów miało mieszkanie w mieście, nie było jednak ważne, jak duże jest to miasto. Prawdopodobieństwo korzystania z komputerów osób mieszkających na wsi było znacznie mniejsze. Negatywne znaczenie miało również mieszkanie w jednym z województw ściany wschodniej. W 2005 r. linia podziału przebiegała już gdzie indziej – między miastami powyżej 20 tysięcy mieszkańców a małymi miastami i wsiami. Dodatkowo przestał mieć znaczenie region zamieszkania.

– Olbrzymie znaczenie i praktycznie niemalejące ma wiek, z tym że w porównaniu z ubiegłymi latami zmniejszają się różnice w wykorzystaniu Internetu pomiędzy najmłodszymi osobami a tymi w wieku 25–34 lata.

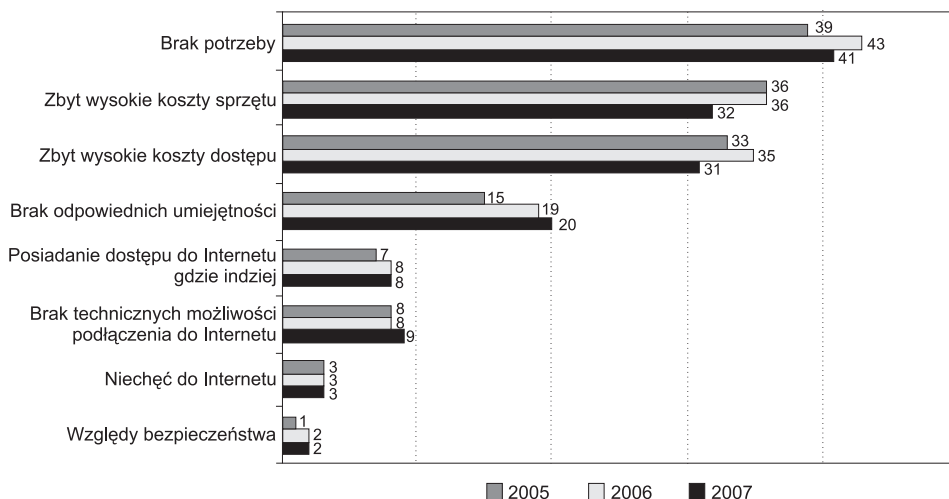
– Wyraźnie zmniejsza się znaczenie dochodów w gospodarstwie domowym dla korzystania z komputerów, choć dla faktu korzystania z Internetu cały czas istnieją znaczne różnice związane z dochodami.

Przyczyny podziału cyfrowego

Według badań GUS-u główną przyczyną nieposiadania dostępu do Internetu w polskich domach był brak potrzeby deklarowany w 2007 r. przez 41% gospodarstw domowych bez dostępu do tej sieci (rys. 2). Wysokie koszty dostępu oraz sprzętu stanowiły ograniczenie dla prawie 1/3 populacji gospodarstw domowych i były kolejnymi najczęściej deklarowanymi powodami nieposiadania dostępu do Internetu w domu. W latach 2005–2007 nieznacznie przybyło gospodarstw domowych, które jako barierę w dostępie do Internetu zgłaszały brak odpowiednich umiejętności oraz technicznych możliwości przyłączenia do Internetu w miejscu zamieszkania.

Z kolei według danych z raportu *Diagnoza społeczna 2007* odpowiedzi na pytanie o przyczyny braku Internetu w gospodarstwie domowym w największym stopniu zależą od posiadania komputera. W gospodarstwach wyposażonych w komputery jako powód braku dostępu do Internetu najczęściej deklarowane były zbyt duże koszty dostępu (55%). Dość często (27%) podawany był również brak technicznych możliwości uzyskania dostępu do Internetu. Co piąte gospodarstwo deklarowało brak potrzeby korzystania z Internetu. W gospodarstwach bez komputera najczęstsza przyczyna braku dostępu do Internetu to brak odpowiedniego sprzętu (57%), brak potrzeby korzystania z Internetu (55%), zbyt duże koszty dostępu (34%), a także brak odpowiednich umiejętności (25%).

Rosnący poziom wyposażenia gospodarstw domowych w komputery oraz dostępu do Internetu sprzyja podnoszeniu kwalifikacji informatycznych ich użytkowników. Możemy oddzielić umiejętności związane z korzystaniem z komputera i umiejętności związane z korzystaniem z Internetu, przy czym w ramach tych grup możemy wskazać czynności proste i bardziej zaawansowane, wymagające większych kwalifikacji informatycznych. W tab. 2 i 3 są zawarte wskaźniki od-

Rys. 2. Powody braku dostępu do Internetu w domu [%]

Źródło: Jak w tab. 1, s. 62–63.

setka osób wykonujących określone czynności w porównaniu z innymi krajami europejskimi.

Umiejętności informatyczne Polaków systematycznie rosną – od 2005 r. do 2007 r. odnotowano bardzo szybki wzrost umiejętności internetowych, takich jak: korzystanie z wyszukiwarki internetowej – o 10%, wysyłanie e-maili z załącznikami oraz telefonowanie przez Internet (po 8%). Nieznacznie wolniej rosła liczba osób potrafiących kopiować lub przenosić pliki czy fragmenty dowolnego rodzaju dokumentu – o 5–6%. Równie szybko przybywało osób umięających dokonywać obliczeń w arkuszu kalkulacyjnym. Liczba osób w wieku 16–74 lata o bardziej zaawansowanych umiejętnościach, tj. tworzenia stron internetowych oraz programowania, utrzymywała się na zbliżonym poziomie lat 2004–2007. W 2007 r. stronę internetową potrafiło stworzyć 7% osób w Polsce, a napisać program komputerowy – 5%. Kompresować pliki umiało 18% Polaków w wieku 16–74 lata.

Porównując umiejętności internetowe mieszkańców wybranych krajów europejskich, możemy zauważyć, że o ile najbardziej podstawowe umiejętności internetowe – korzystanie z wyszukiwarek lub wysyłanie e-maili z załącznikami – odzwierciedlają ogólny poziom dostępności i korzystania z Internetu w poszczególnych krajach, o tyle bardziej zaawansowane umiejętności rozkładają się inaczej. W wielu „nowych” krajach członkowskich UE większy odsetek mieszkańców brał udział w rozmowach (czatach) i dyskusjach on-line, wymieniał w Internecie pliki, np. z muzyką lub filmami, albo telefonował za pomocą tej globalnej sieci niż w bogatszych i lepiej wyposażonych w infrastrukturę teleinformatyczną krajach „starej” UE.

Tabela 2. Umiejętności związane z korzystaniem z Internetu w krajach europejskich w 2007 r.

Kraje	Używanie wyszukiwarki internetowej	Wysyłanie e-maili z załącznikami	Branie udziału w czatach, forach dyskusyjnych	Telefonowanie przez Internet	Używanie programów do wymiany plików (P2P)	Tworzenie stron internetowych
	w % osób w wieku 16–74 lata					
Austria	68	58	22	17	9	12
Belgia	66	59	21	12	10	8
Bułgaria	32	27	20	16	10	4
Dania	80	72	33	25	13	18
Estonia	61	59	43	28	22	18
Finlandia	79	65	27	22	16	17
Francja	59	55	25	29	14	14
Grecja	36	26	11	6	9	5
Hiszpania	55	45	29	9	20	9
Holandia	83	75	26	25	24	16
Irlandia	55	47	12	8	6	6
Litwa	50	40	25	25	16	6
Luksemburg	75	70	37	26	24	16
Łotwa	58	48	34	21	13	7
Niemcy	73	60	28	14	8	10
Norwegia	80	73	31	22	23	21
Polska	48	35	23	15	12	7
Portugalia	42	37	24	11	11	7
Rep. Czeska	50	49	18	17	6	9
Rumunia	23	21	12	5	7	4
Słowacja	62	55	21	16	9	9
Słowenia	58	49	24	12	20	12
Szwecja	76	64	19	12	19	13
UE–27	57	50	24	15	13	10
W. Brytania	59	62	17	10	8	10
Węgry	54	48	27	13	12	9
Włochy	41	38	25	13	12	9

Źródło: Jak w tab. 1, s. 80–83.

Ponadto w wypadku wymiany plików i telefonowania przez Internet do opanowania tych umiejętności może skłaniać niewystarczająca lub niedostosowana cenowo do możliwości nabywczych oferta alternatywnych usług – sklepów i wypożyczalni z muzyką i filmami oraz firm telekomunikacyjnych. Także emigracja zarobkowa na dość dużą skalę może zachęcać pozostałych w kraju członków rodzin do korzystania ze znacznie tańszej lub wręcz darmowej telefonii internetowej w kontaktach z bliskimi za granicą.

W wypadku umiejętności związanych z obsługą komputera nie występuje analogiczne zjawisko jak przy umiejętnościach internetowych – tu odsetki osób potrafiących wykonywać zarówno podstawowe, jak i zaawansowane czynności odzwierciedlają ogólny poziom dostępności i korzystania z komputerów (tab. 3).

Tabela 3. Umiejętności związane z korzystaniem z komputera w krajach europejskich w 2007 r.

Kraje	Kopiowanie/ przenoszenie pliku lub folderu	Korzystanie z narzędzi do kopio- wania lub wycinania i wklejania	Używanie funkcji mate- matycznych w arkuszu kalkulacyj- nym	Kompreso- wanie plików	Progra- mowanie w specjali- stycznym języku
w % osób w wieku 16–74 lata					
Austria	70	68	52	44	12
Belgia	52	53	40	31	8
Bułgaria	30	27	18	19	3
Dania	74	71	60	41	14
Estonia	49	48	43	34	10
Finlandia	64	62	47	35	19
Francja	59	58	43	35	13
Grecja	40	39	25	22	7
Hiszpania	55	54	38	39	11
Holandia	76	74	49	43	13
Irlandia	52	48	35	25	6
Litwa	48	46	35	30	5
Luksemburg	73	70	54	56	18
Łotwa	51	47	35	25	5
Niemcy	69	68	51	34	10
Norwegia	65	75	59	46	15
Polska	45	39	27	18	5
Portugalia	46	43	35	29	7
Rep. Czeska	53	49	33	29	5

Rumunia	27	23	10	13	3
Słowacja	63	58	46	27	5
Słowenia	59	54	47	35	8
Szwecja	70	70	49	36	11
UE-27	56	54	39	30	9
W. Brytania	65	63	47	31	11
Węgry	54	54	46	33	9
Włochy	42	42	29	26	7

Źródło: Jak w tab. 1, s. 80–83.

Czynnikiem wpływającym na tempo zamykania luki cyfrowej w zakresie umiejętności informatycznych społeczeństwa jest sposób, w jaki dana grupa społeczna bądź mieszkańcy danego kraju rozwijają swoje umiejętności. W Polsce w 2007 r. najwięcej osób – 36% mieszkańców w wieku 16–74 lata – samodzielnie rozwijało swoje kompetencje informatyczne przez praktykę. Niemal tyle samo korzystało z pomocy krewnych, przyjaciół lub znajomych, a 15% ogółu mieszkańców używało podręczników i instrukcji w formie książkowej lub elektronicznej.

Różne sposoby nabywania umiejętności informatycznych były wskazywane z różną częstością w poszczególnych grupach wiekowych, np. 81% osób w wieku 16–24 lata zdobywało umiejętność posługiwania się komputerem lub Internetem w toku nauczania w szkole lub na uczelni. Z kolei w grupach osób w wieku 45–54 oraz 55–64 lata najczęściej wskazywaną metodą nabywania umiejętności informatycznych była pomoc krewnych i znajomych (28% i 17% osób w odpowiednich grupach wiekowych), potem praktyka własna (25% i 14%), a następnie szkolenia zawodowe organizowane przez pracodawców (11% i 7%).

W podobny sposób rozwijali swoje umiejętności informatyczne mieszkańcy całej UE – tam też najczęściej wskazywanymi sposobami ich zdobywania była praktyka oraz pomoc krewnych i znajomych, a na kursy dla dorosłych uczęszczało znacznie mniej osób (tab. 4). W dużej grupie krajów, w tym także w Polsce, bardziej popularnym sposobem nabywania umiejętności informatycznych były lekcje informatyki w szkole lub na uczelni niż samodzielne zdobywanie wiedzy z książek lub instrukcji w formie tradycyjnej lub elektronicznej. Odsetek mieszkańców Polski, którzy swoje umiejętności w tej dziedzinie nabywali w ramach systemu edukacji (25%), był wyższy niż średnia dla UE (22%), podobnie jak w wielu krajach, gdzie społeczeństwo informacyjne jest lepiej rozwinięte, jak np. w Austrii, Belgii, Irlandii czy Wielkiej Brytanii. Interpretując te wyniki, trzeba wziąć pod uwagę proporcje młodzieży szkolnej i studentów w populacji w poszczególnych krajach oraz znaczny udział tej grupy wśród wszystkich użytkowników komputerów i Internetu, do których adresowane były pytania o umiejętności informatyczne i sposoby ich zdobywania⁴.

⁴ *Ibidem*, s. 85–86.

Tabela 4. Sposoby rozwijania umiejętności informatycznych w krajach europejskich w 2007 r.

Kraje	Samo- dzielnie w trakcie korzysta- nia	Przy pomocy krewnych lub znajo- mych	Samo- dzielnie z książek, instrukcji itd.	Szkoła, uczelnia	Kurs dla dorosłych – z inicja- tywy pra- codawcy	Kurs dla dorosłych – z własnej inicjatywy
	w % osób w wieku 16–74 lata					
Austria	60	53	23	25	24	16
Belgia	47	36	19	20	10	10
Bułgaria	24	20	9	14	5	5
Dania	78	69	29	26	24	12
Estonia	63	57	47	30	9	10
Finlandia	56	47	28	27	17	9
Francja	64	62	39	23	17	8
Grecja	33	24	8	17	6	12
Hiszpania	53	46	22	20	15	18
Holandia	72	62	19	16	18	8
Irlandia	26	18	11	24	6	15
Litwa	23	40	25	28	6	7
Luksemburg	66	60	27	27	22	15
Łotwa	39	33	9	29	7	9
Niemcy	64	72	36	27	32	15
Norwegia	81	79	31	22	29	5
Polska	36	35	15	25	7	5
Portugalia	45	45	25	22	11	10
Rep. Czeska	33	42	23	22	14	7
Rumunia	19	15	10	13	2	2
Słowacja	54	58	30	27	14	10
Słowenia	53	51	29	28	14	12
Szwecja	80	74	48	32	42	17
UE–27	50	47	25	22	17	11
W. Brytania	45	35	15	25	18	10
Węgry	42	35	34	27	12	13
Włochy	38	32	23	14	10	11

Źródło: Jak w tab. 1, s. 85–86.

Zakończenie

Termin *digital divide* podkreślał początkowo techniczną stronę zagadnienia. Prawdziwą jednak przyczyną podziału cyfrowego i wykluczenia cyfrowego pewnych grup ludności jest nienadążanie za rozwojem techniki. Problem ten dotyczy zarówno indywidualnych osób, mniejszych grup, np. wiekowych, jak i całych krajów. Mechanizm tego wykluczenia jest następujący⁵: część społeczności, która nie nadąży za rozwojem, przestaje rozumieć reguły otaczającego ją świata – wymagania, jakie się stawia jej członkom, w szczególności na rynku pracy, zjawiska gospodarcze, oraz sposób funkcjonowania państwa – zadania i obowiązki administracji, politykę wewnętrzną i międzynarodową, a także własne prawa i możliwości. Ze względu na takie zacofanie grupa ta podlega świadomej bądź nieświadomej izolacji, która oznacza wykluczenie z aktywnej, rozwijającej się części społeczeństwa szybko uciekającej do przodu, powiększając dystans.

Należy stwierdzić, że oprócz rozwiniętej infrastruktury teleinformatycznej, oznaczającej możliwość uzyskania dobrej jakości połączenia z Internetem w całym kraju, najważniejszym czynnikiem niwelującym rozmiary podziału cyfrowego jest system edukacji. Jednak system ten wymaga głębokiej przebudowy. Społeczeństwo informacyjne postawi nowe, dużo wyższe wymagania w stosunku do człowieka, wymaganie nieustannego rozwoju w ciągu całego życia, a nie głównie w młodości, w celu posiadania zawsze aktualnej i przydatnej wiedzy (której zasób będzie rósł w szybkim tempie). System edukacyjny wypracowany w ostatnim stuleciu na potrzeby społeczeństwa przemysłowego i nastawiony głównie na kształcenie dzieci i młodzieży nie przygotowuje współczesnego człowieka do wyzwania „nowej gospodarki”.

Bibliografia

- Diagnoza społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2007.
- Fong E., Wellman B., Kew M., Wilkes R., *Correlates of the Digital Divide: Individual, Household and Spatial Variation*, University of Toronto, http://www.chass.utoronto.ca/~wellman/netlab/PUBLICATIONS/_frames.html, 2001.
- Kandefer K., *Społeczeństwo informacyjne – obowiązek czy konieczność?*, [w:] red. M. Adamowicz, *Zarządzanie wiedzą w agrobiznesie w warunkach polskiego członkostwa w Unii Europejskiej*, Prace Naukowe KPAiM SGGW nr 35, Wyd. SGGW, Warszawa 2006.
- Pietrowicz K., *Nowa stratyfikacja społeczna? „Digital divide” a Polska*, [w:] *Społeczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość?*, red. L.H. Haber, Wyd. AGH, Kraków 2003.

⁵ K. Kandefer, *Społeczeństwo informacyjne – obowiązek czy konieczność?*, [w:] red. M. Adamowicz, *Zarządzanie wiedzą w agrobiznesie w warunkach polskiego członkostwa w Unii Europejskiej*, Prace Naukowe KPAiM SGGW nr 35, Wyd. SGGW, Warszawa 2006, s. 420–425.

Sarama M., *Podział cyfrowy – nierówności w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, red. M.G. Woźniak, Uniwersytet Rzeszowski, Katedra Teorii Ekonomii, z. 4: *Polityka społeczno-gospodarcza*, Rzeszów 2004.

Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2004–2007, GUS, Warszawa 2008.

Digital divide among households in Poland

Summary

In the article the author deals with two problems. The first one concerns span of digital divide in Poland, including differences in the Internet availability and usage in households. The second one concerns the reasons for emergence of the discussed occurrence. Base for the discussion is digital divide analysis in Poland according to specific social and demographical characteristics, including comparison with the EU countries.